

В спеціалізовану вчену раду Д 11.170.02
в Державній установі «Інститут економіко-правових
досліджень імені В. К. Макутова
Національної академії наук України»
01032, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 60

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію
Гудіми Тетяни Степанівни на тему
«Господарсько-правове забезпечення реалізації грошово-кредитної
політики держави на засадах сталого розвитку», подану на здобуття
наукового ступеню доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 –
господарське право, господарсько-процесуальне право

Актуальність теми дослідження обумовлена тією обставиною, що вирішальним фактором у подоланні проблем сучасної економіки є закладення елементів системності, передбачуваності та послідовності у сучасну економічну політику держави. Право у цьому контексті, зокрема господарське, є найбільш пристосованим до потреб такого системного підходу інструментарієм організації суспільних відносин. На жаль, численні зовнішньо- та внутрішньополітичні, соціальні, культурні та ментальні чинники заважають сучасному суспільству розвиватися за системними та науково обґрунтованими підходами. По суті справи жодний із періодів української незалежності, не був оснований на планомірному формуванні певної економічної моделі економічного розвитку. Тривале хитання між Сходом та Заходом, російська агресія та «турборежим», відсутність наступництва владних рішень, «хвороба патерналізму» та інші відбитки радянської диктатури додатково ускладнюють цю проблематику. Досі в Україні не з'явився свій новий курс Рузвельта чи план Маршалла. Але це не означає, що наукова еліта країни не має ставити питання стратегічного та довготермінового плану економічного розвитку країни, у тому числі та насамперед на підставі інструментів правової політики. Причому особлива роль природно має бути приділена системній організації саме грошово-кредитної політики, позаяк в загальній економічній моделі Г-Д-Г¹ грошово-фінансовий обіг багатократно переважає товарний обіг, слугує кров'яною системою економіки та проникає в усіх складові соціально-економічних відносин.

Завдання з системного упорядкування відповідної політики ускладнюється тим, що право в Україні, не дивлячись на численні законодавчі акти, у тому числі розгалужене господарське законодавство, всупереч його природі відтісняється інструментами владного, ненормативного, олігархічного, популістичного та іншого порядку. У зв'язку із цим необхідно по суті переглядати загальну концепцію організації правових відносин та вбудовувати у цю систему нові елементи: економічна обумовленість, спрямованість на сталий розвиток, господарський порядок, передбачуваність,

пропорційність, зважений протекціонізм, протиепідеміологічність, національна безпека, антимонопольні, антикорупційні та інші складові, що дозволяють державі гідно реагувати на виклики суспільного життя. Насамперед, варто говорити про перегляд багатьох конституційних та інших основоположних норм стосовно державної грошово-кредитної політики, що здатні повернути у бік прискореного суспільного розвитку економічні відносини. Однак до цього часу в Україні не стали предметом глибокого наукового правового дослідження низка питань, без вирішення яких важко очікувати прогнозованих змін у засадах грошово-кредитної політики держави в напрямі її переорієнтації на попередження криз, підтримку виробничо-промислового комплексу, направлення державних запозичень у реальну економіку, капіталовкладень в інновації, вироблення балансів у стосунках між банківською системою та бізнесом, користувачами фінансових послуг та державою, великим та малим бізнесом і споживачами. Поза системного підходу до врегулювання цих чинників економічні реформи в державі приречені на «буксування» й утворення руйнівних диспропорцій в соціально-економічних відносинах.

Виникає необхідність рішуче змінити ситуацію в цій сфері на науково-обґрунтованій основі, чому дисертація достеменно сприяє.

Актуальність теми підтверджується також і тим, що робота виконана відповідно до планів науково-дослідних робіт Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Макутова Національної академії наук України» за темами: «Правова модель сталого розвитку України» (ДР № 0119U101590), «Концепція сталого розвитку як основа формування сучасної грошово-кредитної політики держави» (ДР № 0119U102374), «Правове забезпечення дотримання соціально-економічних прав людини на засадах ідеології нової якості життя» (ДР № 0120U101812), «Модернізація господарського законодавства як передумова сталого розвитку України» (ДР № 0117U002308), «Дотримання принципу справедливості як основи захисту соціально-економічних прав внутрішньо переміщених осіб» (ДР № 0119U103435), в яких дисертантка брала участь як співвиконавець і в межах яких досліджено особливості правового забезпечення формування та реалізації грошово-кредитної політики держави.

Наукова новизна, оцінка обґрунтованості наукових положень дисертації та їх достовірності. Новизна наукових положень дисертаційного дослідження Т.С. Гудіми полягає в тому, що це перше, виокремлене багатоаспектне дослідження проблем системного господарсько-правового регулювання відносин щодо формування та реалізації державної грошово-кредитної політики на сучасній науковій основі.

Т.С. Гудіма не лише вивела на новий методологічний рівень господарсько-правові підходи до макрорегулювання фінансово-економічних відносин, але й довела потребу науки та практики у комплексному погляді на відповідні правові проблеми, поставила та вирішила низку нових доктринальних питань, без яких не лише сучасний соціально-економічний розвиток, але й сучасна концепція господарського права була б збіднілою та

позбавленою методологічних засад. Робота охоплює найважливіші проблемні питання системного господарсько-правового регулювання грошово-кредитних відносин, має безпосередній вихід на реальні економічні проблеми з погляду встановлення зв'язку між економічними та юридичними категоріями, державним регулюванням грошово-кредитного обігу та господарською правосуб'єктністю, захистом інтересів реальної економіки та необхідністю охорони прав слабких в економічному сенсі господарюючих суб'єктів, протидії кризовим явищам та виконання міжнародних зобов'язань тощо.

У цьому контексті передусім не можна не підтримати думки авторки про необхідність доповнення конституційних повноважень НБУ не лише забезпеченням стабільності грошової одиниці України, але й сприянням стабільності фінансової системи держави (с. 14, 145-147 тощо), у зв'язку із чим аргументована думка про те, що НБУ має виходити із пріоритетності виконання завдань, які є важливими за певних поточних економічних умов та/або із урахуванням потреби досягнення певного економічного результату на перспективу із оприлюдненням у звітах про діяльність економічного обґрунтування пріоритетності тієї чи іншої функції (с. 265, 278 тощо).

Дійсно, конституційно-правове забезпечення грошово-кредитної політики України сьогодні знаходиться відстає від порядку денного, позаяк протягом 25 річчя існування конституційних положень ст. 99 у практиці функціонування фінансової системи накопичилося чітке розуміння необхідності доведення до практичного втілення ідеї не лише щодо права, але й щодо обов'язку держави в особі НБУ вживати усі необхідні заходи для стабільного функціонування грошово-кредитної системи, де підтримка стабільності грошової одиниці є вагомим, але не єдиним чинником відповідної мотивації. В якості політико-правової константи повноваження НБУ повинні містити цілу низку правових механізмів, що мають посилювати резистентність національної фінансової системи, надавати орієнтир іншим органам держави на протидію негативним проявам фінансово-економічних криз та вирішення соціально-економічних проблем.

Т.С. Гудіма провела усебічний науковий системний аналіз наявних теоретичних конструкцій щодо державної грошово-кредитної політики.

Зокрема, розмежувала поняття грошово-кредитної політики та монетарної політики, валютної політики (с. 11-14 дослідження) та запропонувала з метою приведення у відповідність із Конституцією України і Господарським кодексом України сучасної правотворчої практики обмежити вживання терміна «монетарна політика» та «валютна політика» з подальшим його вилученням із низки підзаконних нормативно-правових актів НБУ (с. 266 тощо дослідження); ув'язала поняття грошово-кредитної політики із поняттям економічного розвитку та суспільного господарського порядку (с. 18-22 тощо). Реалізація цих висновків могла б у прагматичному аспекті збагатити як засоби державної грошово-кредитної політики, так і закласти підвалини системного правового забезпечення базису суспільних відносин у цій сфері.

У відповідних висновках авторка достеменно довела зиск від господарсько-правового комплексного дослідження економічних відносин,

зокрема, грошово-кредитних, що переходить межі мікрорегулювання, притаманного цивілістиці, та виходить на рівень макрорегулювання, макропруденційного регулювання, де правові засоби сприймаються як такі, що мають закласти елементи порядку та справедливості загалом в економіці, сприяти економічному розвитку, без чого мікрорегулювання просто не здатне відстояти відповідні цінності. Адже жодний справедливий та ціннісний приватно-правовий закон щодо врегулювання грошово-кредитних відносин звичайних юридичних та фізичних осіб не може бути ефективним, якщо не вирішено питання обмеження влади банків, не враховано відносини залежності, глобалізаційні виклики та міжнародні зобов'язання, засоби соціальної політики, зокрема, потреби сталого розвитку, не узгоджені елементи соціальної та економічної політики. Ці фактори, що потребують макрорегулювання, завжди, за відсутності їх належної організації – а господарське право саме на це і спрямоване – впливатимуть та підкорятимуть відносини нижчого економічного рівня, спотворюючи їх та тінжуючи.

У цьому контексті потрібно відмітити думку авторки щодо грошово-кредитної політики, під якою запропоновано розуміти політику, спрямовану на забезпечення економіки необхідним обсягом грошової маси, досягнення економічно ефективного готівкового обігу, залучення коштів суб'єктів господарювання та населення до банківської системи, стимулювання використання кредитних ресурсів на потреби функціонування і сталого розвитку економіки через застосування господарсько-правових засобів (с. 20).

Цінною для науки права робота Т.С. Гудіми стає через усебічне дослідження принципів, що мають безпосередній вихід на господарсько-правові положення, дозволяють системно підходити до реформування відповідного законодавства (с. 26-35 дослідження), а також, як вірно зазначає авторка, ставати підґрунтям для принципів правового господарського порядку (с. 26 дослідження), та можуть бути розвинуті у принципи державної грошово-кредитної політики, що ґрунтовно досліджені у роботі (с. 37-48) із уточненням положення про те, що «принципи діяльності регулятора та принципи грошово-кредитної політики є різними категоріями» (с. 38), що принципи грошово-кредитної політики, будучі закріпленими у законі, повинні виступати «пусковим» механізмом, відправною точкою його реалізації» (с. 39).

Не можна не відмітити розмежування у дослідженні функцій НБУ та інших органів державної влади стосовно інфляційних проявів економічного життя країни. Зокрема, вагомою практично-орієнтованою цінністю є висновок на с. 29 про те, що «центральный банк має важелі впливу на грошову масу, тому повинен нести відповідальність винятково за монетарну інфляцію. А відповідальність за інфляцію, що породжується структурними чинниками, має взяти на себе Уряд держави». Намагання на системно-правових засадах розмежувати відповідні повноваження стало одних із найцінніших обґрунтувань роботи на багатьох її сторінках.

Вагомий внесок робота Т.С. Гудіми робить й в контексті дослідження ефективності значення тих чи інших засобів державної грошово-кредитної

політики. Зокрема, у контексті вироблення суспільного розуміння достатності існуючих повноважень НБУ у сфері засобів та методів грошово-кредитної політики для забезпечення курсової стабільності національної валюти (с. 52-53). Авторка чітко довела це на прикладах Мексики, Таїланду, Туреччини, Еквадору, США, Чехії, Великої Британії, Китаю та інших країни (с. 53-61). Позитивно, що відповідний аналіз підсумовується пропозиціями щодо внесення відповідних змін до законодавства. Зокрема, віднесення стратегічної мети «забезпечення стабільності грошової одиниці» до основних повноважень Кабінету Міністрів України (стаття 116 Конституції України та стаття 20 Закону України «Про Кабінет Міністрів України»), у свою чергу, за Національним банком України закріпити повноваження щодо сприяння Кабінету Міністрів України в її досягненні (с. 61-62 роботи).

Важливий висновок обґрунтовано Т.С. Гудімою не лише у частині розмежування, але й узгодження повноважень державних органів у сфері грошово-кредитної політики. Зокрема, обґрунтована «необхідність створення та впровадження нової ідеології трансформації тих правових засад, у межах яких Національний банк України зберігає незалежність при здійсненні господарської компетенції у сфері грошово-кредитної політики і водночас взаємодіє з органами державної влади у напрямку досягнення загальноекономічних цілей держави (с. 87 дослідження).

Для вирішення цих питань не обійтися без координації діяльності різноманітних органів, відповідальних за забезпечення фінансово-економічної стабільності. І дисертантка чітко вказує на такий механізм, зокрема, пропонуючи створення регулярних та добре структурованих інституційних каналів комунікацій між Міністерством фінансів України, Казначейством та Національним банком України: «передбачити механізми координації і обміну інформацією для прогнозування надходжень коштів, щоденного обміну інформацією та інформування щодо запланованого/прогнозованого обсягу чистих операцій за рахунком»; «нормативно закріпити за Міністерством фінансів України обов'язок звертатися до центрального банку за отриманням консультацій з питань графіка випуску державних цінних паперів і погашення державного боргу з урахуванням їхнього впливу на стан фінансового ринку, в тому числі на стан банківської системи, і пріоритетів єдиної державної грошово-кредитної політики»; передбачити розроблення «механізму взаємної обов'язкової участі представників кожної з двох розглянутих сторін у засіданнях рад з правом дорадчого голосу» (с. 93-94 роботи).

В період розбалансованості державної влади надзвичайно актуально виглядають дослідження авторкою питань посилення фінансової безпеки держави. Зокрема, у роботі вдало аналізуються ризики неправових рішень судових органів щодо оскарження рішень НБУ (с. 102 тощо), що можуть вплинути на фінансову стабільність.

Одна з найсильніших частин роботи – дослідження проблем антикризових засобів макропруденційної політики та правових засобів оптимального її проведення з боку центробанку (с. 173-177 тощо), висновок про те, що макропруденційна політика: (1) є різновидом економічної

політики, адже у підсумку спрямована на досягнення макроекономічної цілі – сприяння сталому економічному розвитку; реалізується державними органами; її реалізація передбачає використання сукупності заходів, засобів, які утворюють механізм державного впливу на економіку; (2 відрізняється від грошово-кредитної політики метою, засобами і, залежно від країни, суб'єктами та є більш вузьконаправленою за своїм характером (с. 179).

Тут та в інших частинах роботи проявилася одна з методологічних переваг господарсько-правового підходу авторки – поєднання правового та економічного аналізу, що дозволило авторці проаналізувати не лише суто фінансові, але й управлінські, правові, виробничі та інші наслідки впровадження заходів грошово-кредитної політики. Зокрема, обґрунтований висновок про таку ознаку фінансової стабільності, як «відносна стабільність», яка проявляється у тому, що це не лише стабільність кредиторів, банків та інших фінансових посередників, а й позичальників, включаючи домогосподарства та фірми, наприклад, у сфері нерухомості й будівництва (с. 172 тощо.) Не менш значимими є висновок про перспективи міжвідомчої взаємодії у відповідних питаннях (с. 177 тощо)

Не обійшла увагою авторка й питання цифрових валют, е-гривні (с. 153-161), із обґрунтуванням перспективного висновку про те, що перехід на ЦВЦБ було б доцільно здійснювати поступово, удосконалюючи характеристики та властивості цього виду валюти і, як наслідок, збільшуючи природний (не примусовий) перехід на неї (с. 161-162), закріплюючи правило про те, що рахунки в ЦВЦБ обслуговуються контрольованими (з боку центрального банку) фінансовими установами («вузькими банками») (с. 164 тощо).

Потужно у роботі представлено аналіз соціальних складових грошово-кредитної політики (с. 215 – 220 тощо) та необхідних запобіжників від зловживання влади від використання облігацій внутрішньої державної позики, зокрема, й при обґрунтуванні «введення портфельного ліміту на володіння облігацій внутрішньої державної позики банківською установою шляхом внесення відповідних змін до Закону України «Про банки та банківську діяльність» (с. 226).

Можуть бути відмічені й інші позитивні висновки роботи, винесені дисертанткою в новизну дослідження, зокрема, щодо дієвого механізму реалізації такої форми державного управління, як прогнозування та планування, державного нівелювання ризиків для грошово-кредитної політики, створюваною переказами громадян з-за кордону, (с. 6 автореферату); необхідності залучення НБУ як суб'єкта, який реалізує грошово-кредитну політику, до розв'язання проблем сталого розвитку (с. 5 автореферату) тощо.

Робота має вдалу структуру, насичена аналізом досвіду провідних країн світу, цікавими статистичними даними та прикладами з судової практики.

Все це робить висновки роботи обґрунтованими та таким, що мають високий рівень наукової новизни.

ЗАУВАЖЕННЯ ДО ДИСЕРТАЦІЇ

Не дивлячись на істотні здобутки роботи дисертаційне дослідження Т.С. Гудіми має вразливі місця, щодо яких необхідно зробити застереження.

1. Певною проблемою роботи можна вважати те, що обґрунтування можливості побудови правової моделі грошово-кредитної політики НБУ на засадах сталого розвитку в сучасних умовах, не набрало, як видається, достатньої переконливості, аби виступити основним змістовним спрямуванням сучасної грошово-кредитної політики держави.

Тут проблема проявляє декілька складових.

Дійсно, у роботі питання підпорядкування грошово-кредитної політики НБУ та загалом держави Україна засадам сталого розвитку отримали цікавий розгляд. Цьому присвячено розділ 4 роботи. Але значною мірою ознайомлення із відповідними висновками приносить стійке відчуття штучності та певної відірваності від тих першорядних антикризових та безпекових явищ, які стоять на порядку денному національної грошово-кредитної політики, особливо в частині її екологізації, спрямування на подолання кліматичних та екологічних ризиків, залучення НБУ до подолання наслідків пандемії. Причому авторка надає явної переваги питанням екологізації державної грошово-кредитної політики перед навіть соціальними детермінантами сталого розвитку. Такий підхід, як видається, утворює внутрішні нездоланні суперечності у роботі та шкодить іншим антикризовим, стабілізаційним та іншим висновкам роботи.

В умовах кризи та фінансової нестабільності, окупації, відсутності правового порядку в економіці, владного непрофесіоналізму та дисбалансу, невирішеності проблем платоспроможності банківських установ та стабільності грошової одиниці, війни цивілістів проти господарників, перманентної судової реформи, економічного занепаду, відсутності стратегії економічного розвитку як такого у держави фактично відсутня база для «старту» у напрямку сталості економічного розвитку. Авторка сама блискуче пише про відсутність стійких елементів господарського порядку, що мають бути забезпечені, про невирішення питань захисту інвестицій та власності, нормального функціонування господарських судів та інші проблеми неповаги влади до правил гри в економіці. А без умов правопорядку рухатися в певному напрямі розвитку неможливо.

Проблема ще й тому, що, наприклад, екологізація будь-якої політики – це масштабні економічні витрати, які можуть собі дозволити держави лише із вільним економічним ресурсом, запасом економічної міцності, прогнозованими витратами на безпеку, з позитивним платіжним балансом та іншими елементами стабільної економічної та соціально-політичної ситуації у державі. Без вирішення цих економічних питань, в тому числі з урахуванням наявності величезної частки тіньової економіки, рейдерства, засилля монополізму, розкрадання банків їх власниками, чому авторка приділила неспівмірно меншої уваги, ніж екологізації, виникає диспропорція, яка

відриває економічні відносини від правових. Адже держава може піти на певні правові встановлення у контексті, наприклад, екологізації грошово-кредитної політики НБУ, примусу банків до видачі «зелених» облігацій, «унеможливлення «псевдо екологічних» проектів, щоб «відповідати вимогам часу і міжнародним ініціативам», про які пише авторка. Але за відсутності економічного підґрунтя для відповідних стимулів, браку організаційної державної підтримки та прямого фінансування, такі правові приписи залишаться на папері, як часто відбувалося та відбувається у нас в країні із підтримкою сільського господарства, підтримкою інновацій, літакобудування, суднобудування, книговидання та іншого.

З іншого боку, залучення НБУ до вирішення «негрошових» проблем суспільства несе ризик втрати НБУ незалежності, підпорядкування його поточним рішенням виконавчої влади та депрофесіоналізації його діяльності, чого припустити не можна.

2. Із першим зауваженням пов'язане друге.

Як видається, авторка надмірно жорстко критикує термінологію економічного зростання на користь термінології економічного розвитку, в тому числі обґрунтовуючи потребу нормативно-правової заміни першого терміну на другий. В якості аргументу вона зазначає про те, що «на відміну від економічного зростання основними показниками економічного розвитку країни є якість життя населення, конкурентоспроможність економіки, індекс економічної свободи, а основними рушійними силами – людський капітал і створювані на його основі інновації» (С. 18). Хоча далі авторка вказує на можливість включення поняття економічного зростання в термінологію економічного розвитку, але категорично заперечує, що «одночасне стимулювання цих процесів (зростання та розвитку) не вбачається можливим».

Така аргументація авторки є щонайменше дискусійною. Звісно, в ідеальному суспільстві є важливим саме розвиток, а не певні показники економічного зростання. Але не можна не брати до уваги те, що застосування термінології економічного розвитку без урахування та без ґрунтування на економічному зростанні в умовах загального відставання України від провідних країн світу, перетворюється на економічний застій, коли теоретизацією «розвитку» можна виправдати провали в реальній економічній політиці. Можливо, дійсно, у Швейцарії, Канаді чи іншій стабільній економічній системі, відсутність стійкого зростання економічних показників в суспільному житті не є першорядним завданням. Там можуть виходити на перший план саме ті 17 чинників сталого розвитку, визнані в ООН, які обумовлюють вихід господарського суспільства на якісно новий рівень існування. Для економіки України, все ж, можна з впевненістю стверджувати, показники економічного зростання мають суспільно-визнане значення.

Тут є ще один аспект цієї проблеми. У співвідношенні категорій розвитку та зростання потрібно зрівнювати саме стійке економічне зростання та сталий економічний розвиток. Стійкість економічної системи – може і у

більш вузькому, базовому розумінні – але має важливе значення для суспільства. Адже йдеться про стійкість та послідовність економічних реформ як таких. За такого підходу стійке економічне зростання виступає драйвером сталого економічного розвитку, а тому має не виключатися у законодавчих актах, а знаходити відображення в тих його положеннях, де необхідно закріпити чіткі критерії успішності управлінської діяльності, підстави політичної відповідальності та корпоративної ефективності. Це той випадок, коли розмаїття термінології у праві призвано слугувати конкретизації його положень при регулюванні економічних відносин.

3. На жаль авторка не вбереглася від спокуси запропонувати вирішення складних проблем ефективності менеджменту НБУ при здійсненні грошово-кредитної політики простими на перший погляд рішеннями посилення каральних заходів стосовно чиновників НБУ за ухвалення фінансово-економічних рішень, незастосування заходів впливу (с. 112, 238, 243), а також уможливлення повороту ліквідації банківських установ на користь власників банків та загальних способів захисту прав власників проблемних та збанкрутілих банків (с. 105-106, 110 тощо). Ці висновки загалом виглядають якось однобоко з урахуванням негативної оцінки авторкою заходів НБУ зі стабілізації банківської системи у 2014-2017 роках, висловленою на багатьох сторінках роботи, з акцентом на «штучність» банкрутств банків та правопорушення НБУ (с. 50, 76, 112, 216 тощо), але без урахування обставин зруйнованою анексією економіки, банківської паніки, тотального зловживання власників банків щодо виведення коштів з банків, самої масштабності банківської кризи 2014-2017 років, яка звужувала «коридор можливостей» та була безпрецедентною для країни та менеджерів НБУ.

Хоча це окрема велика тема, але вже тут хочеться заперечити самій можливості регресної відповідальності керівництва НБУ за ефективність ухвалених рішень щодо платоспроможності банків рефінансування та інших заходів індикативного регулювання. Адже, виходячи із людської психології, запровадження такої відповідальності припинить будь-яке активне позитивне втручання менеджменту НБУ у кризові ситуації, банки втратять можливість оперативної підтримки ліквідності, а вкладники – заходів захисту. Це був би прояв неприпустимої юридизації економічного управління, а дискреція НБУ буде зведена до формального правозастосування та контролю. Управлінські рішення при здійсненні грошово-кредитної політики не можна чітко прорахувати саме тому, що будь-яка людина в умовах обмеження часу та обмеження інформації, розмаїття антикризових заходів, не може прорахувати всі наслідки та ризики господарського рішення, яким є по суті рішення про рефінансування, виведення банків з ринку, рекапіталізації банків тощо. Якщо виключити «господарський ризик» в діяльності НБУ (а по суті саме це й намагається обґрунтувати дисертантка), то, по-перше, НБУ втратить функції суб'єкта господарювання, перетвориться на казну, а по-друге, управлінська діяльність набуде жахливих бюрократичних рис, де немає місця ініціативі та

менеджерському таланту, а відтак, і немає місця грошово-кредитній політиці як такій.

Так само навряд чи можна банкрутство банку оцінювати з погляду додержання усіх прав та свобод, гарантованих державою власникам в інших господарських відносинах. Дійсно, певні положення так званого «антиколомойського» закону у частині презумпцій доказування та деяких інших процесуальних механізмів є явно несправедливими, про що автор цього висновку писав у публічному просторі (<https://www.facebook.com/groups/2579880398912645/permalink/2670482249852459>), але обмеження способів захисту межами відшкодування шкоди колишнім власникам від неправомірних рішень НБУ щодо ліквідації банків, незворотності банківської ліквідації відповідає потребам забезпечення стабільності фінансово-банківської системи держави, відповідає самій суті обігу капіталу, коли ліквідований банк вже не здатний відновити довіру вкладників та повернутися до нормального функціонування, коли зволікання в прийнятті рішень щодо неплатоспроможності банку у багатьох випадках тягне несправедливе отримання власниками збанкрутілих банків коштами банку в пріоритеті перед іншими кредиторами банку.

Тому, корекція відповідних положень закону потребує окремого уточнення, але не повного заперечення його значення.

4. Деякі висновки авторки є дискусійними чи слабко аргументованими.

Наприклад, на с. 99 авторка пропонує «передбачити на законодавчому рівні право як Національного банку України, так і Кабінету Міністру України звертатися до Верховної Ради України з метою (1) прийняття консенсусного рішення у випадку відсутності єдності підходів щодо визначення шляхів досягнення цінової стабільності та економічного розвитку, або (2) недопущення дій/бездіяльності, які можуть унеможливити досягнення зазначених вище спільних цілей.» Очевидно, що така пропозиція суперечить Конституційному принципу поділу гілок влади, позаяк Верховна Рада не може виконувати координаційні управлінські функції, до її функцій віднесено законодавче визначення засад грошово-кредитної політики, але не реалізація такої політики.

Суперечливо виглядаються й висновки авторки, наприклад, про потребу відділення майна НБУ від державного майна, наявність у НБУ власного майна (с. 65-66, 75 тощо), коли пропонується передбачити в законодавстві положення про те, що держава відповідає за зобов'язаннями НБУ, які виникли у зв'язку з реалізацією делегованих останньому повноважень держави, а за зобов'язаннями, що виникли внаслідок реалізації власної господарської правосуб'єктності, Національний банк України відповідає самостійно власним майном (с. 75). Але який же тоді правовий режим майна НБУ, невже це майно не буде державною власністю? Такий підхід, призводив би до розщепленої власності, не притаманної вітчизняній правовій системі, а також зруйнував би цілісність державної власності всупереч реальним потребам і інституту обмежених речових прав.

Водночас, як видно, висловлені зауваження мають дискусійний характер та не можуть вплинути на високий науковий рівень, новизну та достовірність результатів дисертації Т.С. Гудіми .

Представлена на відгук дисертація є ґрунтовним науковим дослідженням, що свідчить про вирішення важливої проблеми в науці господарського права з питань вироблення правових засад формування та реалізації державної грошово-кредитної політики держави.

Дисертаційна робота Т.С. Гудіми відповідає спеціальності 12.00.04 – господарське право, господарсько-процесуальне право. В роботі не використовуються положення кандидатської дисертації авторки на тему «Правове регулювання діяльності з венчурного інвестування» (2015 р.). У публікаціях здобувачки, що подані у достатній кількості, й авторефераті відбиті основні положення дисертаційного дослідження.

Таким чином, дисертаційне дослідження Гудіми Тетяни Степанівни на тему «Господарсько-правове забезпечення реалізації грошово-кредитної політики держави на засадах сталого розвитку» відповідає вимогам п. 10 «Порядку присудження наукових ступенів», а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю – 12.00.04 – господарське право, господарсько-процесуальне право.

Офіційний опонент

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
завідувач кафедри
господарського права і процесу
Національного університету
«Одеська юридична академія»

 Подцерковний Олег Петрович

Підпис проф. О.П. Подцерковного
засвідчую,
проректор з навчальної роботи ІНУ «ОЮА»
доктор юридичних наук, професор

 Г.О.Ульянова